

การศึกษาพระพุทธศาสนา ฝ่ายมหายาน

□ นายแพทย์คัมมอเช็ง

ประวัติย่อ

พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานมีกำเนิดจากประเทศอินเดียประมาณ พ.ศ. 400 เศษ ตามประวัติกล่าวว่า พระอัครโฆษโพธิสัตว์ได้พิจารณาเห็นว่าพระพุทธศาสนา กำลังจะเสื่อมโทรมจากอินเดียในสมัยนั้น ขณะเดียวกันศาสนาพราหมณ์กำลังเจริญรุดหน้าแทน ท่านจึงได้ตั้งใจศึกษาหลักธรรมของศาสนาพราหมณ์ แล้วนำมาปฏิรูปเข้ากับพระพุทธศาสนา จึงเกิดนิกายมหายานขึ้นแต่นั้นมา พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ก็ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นในประเทศอินเดีย และเจริญมากที่สุด ในสมัยพระนาคาชุนโพธิสัตว์ ต่อมาจึงได้แพร่หลายเข้าสู่ประเทศจีน

ตามประวัติศาสตร์จีนกล่าวว่า พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศจีนในรัชกาลพระเจ้าฮั่นเม่งตี้แห่งราชวงศ์ฮั่น ประมาณ พ.ศ. 601 โดยที่พระองค์ทรงสับเห็นบุรุษมีจิวสีทอง รูปร่างสูงใหญ่เหาะมาแต่เบื้องนภากาศ เมื่อตรัสเล่าถึงพระศุภนิมิตนี้แล้ว มีอำมาตย์ผู้หนึ่งทูลว่า บุรุษนั้นคงจะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแห่งชมพูทวีปเป็นแน่ เมื่อพระองค์ทรงทราบดังนั้นจึงโปรดให้ราชทูต 2 คน พร้อมด้วยคณะทูตเดินทางไปสู่อินเดีย เพื่ออัญเชิญพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า เข้ามาเผยแผ่และประดิษฐานพระพุทธศาสนาในประเทศจีนสืบไป คณะทูตได้พบ

กับพระกาศยปมาตังคะ และพระธรรมรักษะ ซึ่งเป็นพระอรหันต์ทั้ง 2 องค์ ได้เดินทางกลับสู่นครหลวงของจีนในสมัยนั้น เมื่อ พ.ศ. 610 พระเจ้าฮั่นเม่งตี้ โปรดให้สร้างสังฆารามขึ้นนอกประตูเมืองด้านตะวันออก เพื่อเป็นอาวาสของพระอรหันต์ 2 องค์นั้น ด้วยพระองค์ทรงโสมนัสยิ่งนัก

พระอัครโฆษโพธิสัตว์ได้รจนา “มหายานศรัทธา ศาสตร์” พระนาคาชุนโพธิสัตว์ได้รจนา “มารยมิทศาสตร์” อันว่าด้วยสัญญาของจิต ทั้ง 2 ศาสตร์นี้ ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญสำหรับผู้ที่จะศึกษากันทั่วหลักธรรมของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน โดยเฉพาะ “มหายานศรัทธา ศาสตร์”

ตั้งแต่สมัยนั้นเป็นต้นมา พระพุทธศาสนาก็ได้เจริญรุ่งเรืองไปในประเทศจีน และได้เจริญแพร่หลายในประเทศใกล้เคียง มีธิเบต ญี่ปุ่น เกาหลี และเวียดนาม จนกระทั่งในปัจจุบันนี้ แม้ในยุโรปและอเมริกาก็มีผู้สนใจศึกษากันกว่าพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานนี้มากมาย

หลักธรรมสำคัญ

พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานมีหลักธรรมสำคัญเน้นหนักไปในทางโพธิสัตว์ธรรม เพราะถือว่าพระโพธิสัตว์ ซึ่งตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในภพหนึ่งนั้นเป็นผู้เผยแผ่พระสัทธรรมสืบอายุพระบวรพระพุทธศาสนา และ

โปรดสัตว์ให้ข้ามพ้นโอฆะแห่งสังสารวัฏ พระโพธิสัตว์-
ธรรม มีดังนี้

1. พรหมวิหาร 4 ได้แก่ ก. เมตตา ข. กรุณา
ค. มุทิตา ง. อุเบกขา

2. มหาปรัถิธาน 4 ได้แก่ ก. เราจักโปรด
สรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ ข. เราจักตัดกิเลสอย่างหยาบ
อย่างกลาง อย่างละเอียดให้หมดสิ้น ค. เราจักศึกษา
พระธรรมทั้งหลายให้เจนจบ ง. เราจักบำเพ็ญตนให้
บรรลุดังอนุตรสัมมาโพธิญาณ

ความหมายของมหายาน

มหายานแปลว่าพาหนะที่ใหญ่ หมายถึงพาหนะที่
สามารถบรรทุกสรรพสัตว์ ให้พ้นโอฆะสงสารได้อย่างมาก
มาย

มหายานทำไมจึงเจริญในประเทศจีน

ในสมัยโบราณพุทธศาสนายังไม่ได้เข้าไปในประเทศ
จีน จีนมีลัทธิเต๋าและขงจื้อ เจลลัทธิทั้งสองนี้เป็นจอม
ปราชญ์ในสมัยพุทธกาล ต่างก็มีปรัชญาอันลึกซึ้ง นัก
ปราชญ์จีนทุกๆ คนต้องศึกษาลัทธิทั้งสองนี้ ปรัชญาของ
สองลัทธินี้ได้แพร่หลายไปทั่วประเทศจีน สำหรับลัทธิเต๋า
นั้นหนักไปทางโลกุตรธรรม ส่วนลัทธิขงจื้อส่วนมากเป็น
โลกียธรรม ทั้งสองลัทธิจึงใกล้เคียงกับพุทธศาสนาฝ่าย
มหายานมาก เพราะฉะนั้น พุทธศาสนาฝ่ายมหายานจึง
เหมาะสมกับนักปราชญ์จีนเป็นอย่างยิ่ง ทำให้มหายาน
เจริญและแพร่หลายไปทั่วประเทศจีน

หลักธรรมสำคัญของมหายาน

คือ "โพธิสัตว์ธรรม" ซึ่งจำแนกออกได้เป็นดังนี้คือ

ก. มหาปรัถิธาน 4

1. เราจักโปรดสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ 2. เราจัก
ตัดกิเลสอย่างหยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียดให้หมดสิ้น
3. เราจักศึกษาพระธรรมทั้งหมดให้เจนจบ 4. เราจัก
บำเพ็ญตนให้บรรลุดังอนุตรสัมมาโพธิญาณ

ข. พรหมวิหาร 4

1. เมตตา 2. กรุณา 3. มุทิตา 4. อุเบกขา

ค. บารมี 10

1. ทาน การให้ทานภายในและภายนอกเพื่อ

ความพอใจของสรรพสัตว์

2. ศีล การรักษาวินัยทั้งปวง โดยปราศจาก
ความยึดมั่นถือมั่น

3. ขันติ ความอดทนต่อความทุกข์ทั้งปวงโดย
จิตไม่หวั่นไหว

4. วิริยะ ความพากเพียรในการศึกษาทั้งปวง
โดยไม่มีความเกียจคร้านและทอดয়

5. ทาน ความไม่โลภหลงในกามคุณ สำเร็จ
ฉานสมาบัติโดยลำดับ

6. บัญญา การเห็นแจ้งในสัจภาวะแห่งธรรมทั้ง
ปวงถึงทวารแห่งญาณ

7. อุบาย การสั่งสอนตามอุปนิสัยของสรรพสัตว์
โดยการปรากฏกายเป็นรูปต่างๆ ในการแสดงธรรม

8. อธิษฐาน การช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้บรรลु
มรรคผล และการสักการบูชาพระพุทธเจ้าทั้งปวง

9. พละ ความมุ่งแห่งพลังจิตโดยปราศจาก
มลทินต่างๆ

10. ญาณ ความรู้ในสัจภาวะแห่งธรรมทั้งปวง
และความรู้ในพลังแห่งศกาคททั้งหลาย

บารมี 10 (ฝ่ายเถรวาท)

- 1) ทาน 2) ศีล 3) เนกขัมมะ 4) ปัญญา 5) วิริยะ
- 6) ขันติ 7) สัจจะ 8) อธิษฐาน 9) เมตตา 10) อุเบกขา

ง. มหาอุปสรรค 10 (จริยธรรมของพระโพธิสัตว์)

1. พระโพธิสัตว์ไม่ปรารถนาว่า ร่างกายจักไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ
2. พระโพธิสัตว์ครองชีพไม่ปรารถนาว่าจักไม่มีอันตราย
3. พระโพธิสัตว์ไม่ปรารถนาว่าจักไม่มีอุปสรรคในการชำระจิตให้บริสุทธิ์
4. พระโพธิสัตว์ไม่ปรารถนาว่า การปฏิบัติธรรมจักไม่มีมาร
5. พระโพธิสัตว์คิดจักทำงานนาน งานที่ทำนั้นไม่ปรารถนาว่าจักสำเร็จผลเร็ว
6. พระโพธิสัตว์คบเพื่อนไม่ปรารถนาจักต้องได้รับประโยชน์จากเพื่อน
7. พระโพธิสัตว์ไม่ปรารถนาว่าคนอื่นจักต้องตามใจคนเสมอไปทุกอย่าง
8. พระโพธิสัตว์ทำความดีแก่ผู้อื่น ไม่ปรารถนาสิ่งตอบแทน
9. พระโพธิสัตว์เห็นโลกไม่ปรารถนาว่าจักมีหุ้นส่วนด้วย
10. พระโพธิสัตว์ถูกใส่ร้ายป้ายสีติเตียนนินทาแล้วไม่ปรารถนาว่าจักได้ตอบหรือฟ้องร้อง

จ. อุทมคติของพระโพธิสัตว์

1. ช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์

2. ต้องเป็นผู้สืบอายุของพระพุทธศาสนา เพื่อให้อยู่ยงตลอดไป

3. จะป้องกันพระพุทธศาสนา ไม่ให้ใครทำลายหรือดูหมิ่นเหยียดหยาม

4. ต้องเผยแพร่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ให้แพร่หลาย

ฉ. คุณสมบัติของพระโพธิสัตว์

1. มีเมตตาแก่คนทุกคนโดยไม่คิดค่า ผู้นั้นเป็นใคร
2. ต้องทำงานอย่างไม่รู้จักเหนื่อย และไม่มีวันหยุด
3. ต้องตั้งใจการศึกษาอย่างกว้างขวาง มีความเพียรไม่ยอมเลิกง่ายๆ

ช. ความสำนึกของพระโพธิสัตว์

1. สำนึกในความไม่เที่ยงของโลก ธาตุทั้ง 4 เป็นทุกข์ ชั้น 5 เป็นอนัตตา การเกิด การดับ การผันแปร จิตเป็นบ่อเกิดแห่งบาป ร่างกายเป็นที่สถิตแห่งความทุกข์
2. สำนึกในทุกข์หาอันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ สังสารวัฏเกิดจากตัณหา การละตัณหาทำให้กายและจิตเป็นอิสระ
3. สำนึกในความไม่สิ้นสุดของโลก เป็นภาระสะสมแห่งบาป พระโพธิสัตว์ควรตั้งอยู่ในความสันโดษ มุ่งหมายแต่ปัญญา
4. สำนึกในความเสื่อม อันเกิดจากความเกียจคร้าน ควรมีความเพียรเพื่อตัดกิเลส ชนมะมาร และหลุดพ้นจากทุกข์ คือ ชั้น 5

5. สำนึกในความโลภหลงยึดมั่นว่า เป็นเหตุให้เกิดสังสารวัฏ พระโพธิสัตว์ต้องหมั่นศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อโปรกสัตว์ทั้งหลายให้ได้พบกับความสุขอันแท้จริง

6. สำนึกว่าคนยากจนนั้นมักจะทำบาป พระโพธิสัตว์ควรให้ทานแก่คนเหล่านั้น โดยไม่แบ่งแยกว่าเป็นใคร เป็นมิตรหรือศัตรู ไม่มีความเกลียดชังแม้ผู้นั้นจะเป็นคนทำบาป

7. สำนึกว่ากามคุณให้โทษและเป็นทุกข์ แม้จะอยู่ในเพศพรวาส ก็อย่าคิดถึงกามคุณ อย่าหลงไหลความสุขทางโลก รักษาพรหมจรรย์ให้สมบูรณ์

8. สำนึกว่าสังสารวัฏเปรียบเสมือนเพลิงที่ลุกไหม้ อยู่ตลอดเวลา จิตควรมุ่งแต่สัมมาสัมโพธิญาณ รั้งทุกข์แทนปวงสัตว์ในโลก

ภูมิของพระโพธิสัตว์

การปฏิบัติธรรมของฝ่ายมหายาน ส่วนมากมุ่งพุทธภูมิ ผู้ที่จะบรรลุพุทธภูมิต้องนำเพ็ญโพธิสัตว์ธรรม ให้บรรลุโพธิสัตว์ภูมิก่อน ถ้าขาดโพธิสัตว์ภูมิ จะบรรลุพุทธภูมิไม่ได้ ในอวตัมสมหาไวปุลยสูตร ได้จำแนกโพธิสัตว์ภูมิไว้เป็น 10 ภูมิ ดังต่อไปนี้

1. ประมุขิตาภูมิ
2. วิมลภูมิ
3. ประภากรภูมิ
4. อรรจิมติภูมิ
5. สุตฺรชยาภูมิ
6. อภิมุขภูมิ
7. ทูรั้งคมาภูมิ
8. อจลาภูมิ

9. สาธุภูมิ

10. ธรรมเมฆภูมิ

ผู้ที่บรรลุโพธิสัตว์ภูมิแล้วย่อมเป็นอริยบุคคลจะไม่กลับกลายเป็นปุถุชนอีก

หลักธรรมทั่วไปของฝ่ายมหายาน

ในพระไตรปิฎกฝ่ายมหายาน ได้วางหลักทั่วไป

4 ประการ คือ

1. ศรัทธา
2. การศึกษา
3. การปฏิบัติ
4. การบรรลุ

ข้อสำคัญในการศึกษาพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน มีอยู่ 2 ประการ คือ

1. กรรม
2. ปัญญา

กรรม มี 2 ประเภท คือ กรรมส่วนตัวและกรรมส่วนรวม

ปัญญา มี 2 ประเภท คือ ปัญญาได้จากการนึกคิดและการศึกษา ปัญญาได้จากการปฏิบัติ

อริยสัจ 4 ของมหายาน

1. ทุกข์ นอกจากจะต้องกำหนดรู้ด้วยตนเองแล้ว เราจำต้องให้สรรพสัตว์กำหนดรู้ด้วย

2. สมุทัย นอกจากจะต้องละด้วยตนเองแล้ว เราจำต้องให้สรรพสัตว์ละด้วย

3. นิโรธ นอกจากจะทำให้แจ้งด้วยตนเองแล้ว เราจำต้องให้สรรพสัตว์ทำให้แจ้งด้วย

4. มรรค นอกจากจะเจริญด้วยตนเองแล้ว เราจำต้องให้สรรพสัตว์เจริญด้วย □